

Гончаренко А. В.
ORCID: 0000-0003-4281-8735
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

ПРОБЛЕМА ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В КИТАЙСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ ПРЕЗИДЕНТА США ДЖ. КАРТЕРА, 1979–1981 РР.

Ключові слова: США, КНР, Китай, Дж. Картер, американсько-китайські відносини, зовнішня політика.

Встановлення офіційних дипломатичних відносин між США і КНР 1 січня 1979 р. детермінувало розширення двосторонніх контактів та обмінів. Головним мотивом прихильників американсько-китайського союзу в США було наполегливе прагнення активізувати саме військові зв'язки з Пекіном. Прихильники зміцнення військового співробітництва між обома країнами в американському істеблішменті робили наголос на тому, що китайська армія не придатна для ведення сучасної війни. Навіть якщо Китай буде закуповувати зброю і технології на Заході, вважали вони, для переходу армії КНР на сучасні рейки потрібно тривалий час.

На думку архітекторів зовнішньої політики США активізація американсько-китайських відносин у військовій сфері мала вирішити наступні завдання:

- посилити засоби стримування, якими володіє Китай;
- посилити оснащеність Китаю звичайними озброєннями, надавши йому вдосконалену зброю і військову техніку;
- змусити СРСР зосередити 45-50 дивізій на китайському кордоні, що спричинило б скорочення радянських сил в Європі;
- підкреслити пряму зацікавленість США в безпеці Китаю, окресливши гарантії з боку Вашингтона щодо надання військової допомоги Пекіну в разі виникнення збройного конфлікту між КНР і СРСР;
- обмежити можливість маневру для Радянського Союзу в іншій частині земної кулі, посилити тиск на переговорах про обмеження стратегічних озброєнь та інших двосторонніх переговорах, змушуючи

його враховувати загрозу збільшення американської військової допомоги Китаю;

- перешкодити зближенню КНР і СРСР, підтримуючи напруженість між Пекіном і Москвою, залучити китайське військове командування до політики зближення з США, яку реалізовує Китай [2, с. 141].

Одним з перших результатів активізації військових контактів між обома країнами було створення США і КНР у 1979 р. у Сінцзяні центрів електронного спостереження за ядерними полігонами у СРСР та МНР замість тих, що були закриті в Ірані після ісламської революції [1; 4, с. 413].

Практична реалізація планів посилення американсько-китайського військового співробітництва пов'язувалася з візитом до КНР міністра оборони США Гаральда Брауна (1977–1981 рр.) в січні 1980 р. Напередодні цього візиту, наприкінці 1979 р., він отримав вказівку провести широкі консультації з китайським високопосадовцями з метою розробки спільних військово-політичних дій щодо СРСР. Фактично візит Г. Брауна до Китаю поклав початок офіційним контактам між керівниками військових відомств США і КНР.

Аналізуючи американсько-китайські відносини наприкінці 70-х рр. ХХ ст. Г. Браун відзначав, що в період перебування при владі адміністрації президента США Джеймса («Джиммі») Картера (1977–1981 рр.), поряд з економічними зв'язками і співпрацею в галузі технології та сільського господарства, активно розвивалося «геостратегічне співробітництво» [5, с. 133].

Міністр оборони США розробив схему активізації американсько-китайських військових зв'язків:

- спільне обговорення проблем глобальної стратегічної ситуації на рівні міністрів закордонних справ і оборони;
- паралельні дипломатичні та стратегічні дії сторін;
- обмін науковими спеціалістами у військових проблемах;
- передача Китаю фундаментальної технології «подвійного використання»;
- продаж військового спорядження;
- передача компонентів систем озброєнь;
- надання в незначних розмірах важливих систем озброєнь, спочатку оборонних, а потім і наступальних;
- субсидування або кредитування продажу зброї;
- спільне військово-планування і створення неофіційного або формального військового союзу [5, с. 134].

Необхідно зазначити, що Г. Браун розглядав військово-співробітництво з Китаєм як «незначне» та таке, яке «не зайшло» далеко. Він вважав, що США необхідно підтримувати політичні контакти з КНР,

розширювати економічні зв'язки, але зберігати на поміркованому рівні військові відносини. При цьому американський міністр оборони підкреслював, що обидві країни не є союзниками і існує можливість повернення до стану ворожості ще до кінця століття [5, с. 217].

Під час свого візиту до КНР Г. Браун проінформував китайське керівництво про готовність США перейти «від пасивних до активніших форм співпраці в області безпеки, включаючи паралельні дії в області оборони, які доповнюють один одного». Він також наголосив на готовності США розширити військове співробітництво з КНР у разі активізації антирадянської політики Пекіна [3, с. 334; 4, с. 414].

У травні 1980 р. Вашингтон з візитом у відповідь, під час якого американські високопосадовці підтвердили свої зобов'язання, відвідав міністр оборони КНР Сюй Сянцян (1978–1981 рр.). Сторони домовилися, що США почне постачання Китаю технологію подвійного призначення та допоміжне військове обладнання (засоби зв'язку, транспортні літаки) [1; 4, с. 414].

На думку Г. Брауна, військовим співробітництвом двох країн були охоплені наступні області:

- 1) спільне вивчення глобальної стратегічної ситуації, розстановки сил у різних районах світу, інформування один одного про свої плани і наміри;
- 2) обмін візитами для обговорення професійних військових питань, різних аспектів військової доктрини і методів її реалізації на практиці;
- 3) розширення загальних контактів і співробітництва між оборонними відомствами США і КНР [6].

До цього також необхідно додати активізацію продажу і розширення асортименту поставок з США до Китаю обладнання подвійного призначення, яке могло бути використано у військових цілях, а також заохочення Вашингтоном своїх союзників до поставок зброї Пекіну.

Не дивлячись на активізацію американсько-китайських військових зв'язків, у геополітичній стратегії адміністрації президента США Дж. Картера Пекіну відводилася обмежена роль. На цьому наголошувалося, зокрема, в посланні президента конгресу про ситуацію в країні від 21 січня 1980 р. та в інших документах уряду.

Наприкінці 1980 р. в американських засобах масової інформації з'явилися відомості про зміст секретної директиви № 59 президента Джеймса Картера, згідно з якою командування збройних сил США планувало застосувати щодо КНР концепцію ядерного стримування. Відповідно до цієї директиви частина стратегічного арсеналу США була орієнтована на об'єкти на території Китаю. Це свідчило про те, що остаточний вибір у китайській політиці Вашингтону ще не був зроблений. Після поразки Дж. Картера на президентських виборах 1980 р. в

американському істеблішменті активізується дискусія стосовно розробки нових підходів у зовнішній політики США щодо КНР.

У грудні 1980 р., напередодні інавгурації нового президента США республіканця Рональда Рейгана (1981–1989 рр.), Гарольд Браун, аналізуючи американсько-китайські військові контакти, зазначав: «Військові зв'язки з китайцями треба розвивати дуже обережно, бо Китай не схожий на індустріальні демократичні суспільства... У нього не така мета, як у нас». Далі Г. Браун пояснював, що Китай нібито «підштовхує США до ведення війни проти СРСР» [2, с. 145].

Таким чином, не дивлячись на те, що американсько-китайський альянс після встановлення дипломатичних відносин з КНР у 1979 р. адміністрацією президента США Дж. Картера почав набувати чітких форм, він не призвів до створення військового і політичного блоку між цими країнами на практичній основі. Якщо під час попередніх контактів Пекін домагався від Вашингтону загострення конфронтації з Москвою, то після активізації американсько-китайських військових зв'язків ситуація змінилася. Тепер уже США прагнули повернути КНР до активної участі в своїх антирадянських акціях.

Література:

1. Богатуров А. Д. Великие державы на Тихом океане. История и теория международных отношений в Восточной Азии после Второй мировой войны (1945–1995). URL: http://militera.lib.ru/research/bogaturov_ad/05.html
2. Давыдов А. С. Идеология и прагматизм в китайской политике США : дис. ...канд. ист. наук: 07.00.03. М., 2005. 247 с.
3. Занегин Б. Н. Политика в отношении Китая. Современная внешняя политика США. М. : Наука, 1984. Т. 2. С. 302–340.
4. Косов А. П. Китайская политика администрации Дж. Картера. *Наука – образованию, производству, экономике*: материалы XVIII(65) Региональной научно-практической конференции преподавателей, научных, сотрудников и аспирантов, Витебск, 13–14 марта 2013 г. В 2 т. Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2013. Т. 1. С. 412–415.
5. Brown H. Thinking about National Security: Defense and Foreign Policy in Dangerous World. Boulder: Westview press, 1983. 288 p.
6. Los Angeles Times. 1980. 14 January.